

viszont az döbben bele: Látta-e Tóth Gyula „A lovakat lelövik, ugye?” c. filmet? Véleményem szerint nem, mert abban egy fia ló nincs.

A „Szocialisták” c. fejezet főleg könyvismeretéseket tartalmaz, ezt követi az írói portrékból és könyvismeretésekből álló „Írók, művek, műfajok” c. rész. Az utolsó két fejezet a „Kulturális, művészeti élet, könyvek hazánkban” és a „A könyvtárügy — milliók ügye”

néhány könyvismeretetésen kívül művelődéspolitikai írásokat tartalmaz.

Összegzésként csupán annyit: Aki ír, szereti az egyszer papírra vetett sorokat véglegesnek tekinteni. De érdemes-e eme véglegességhez ragaszkodni, ha a leírtak közismert tényekkel ellenkeznek? S érdemes-e ilyen írásokat kötetted rendezni?

Hermann Róbert

ARMEE FÜR FRIEDEN UND SOZIALISMUS Geschichte der Nationalen Volksarmee der DDR

(Militärverlag der DDR, Berlin, 1985. 744 o.)

A „Hadsereg a békéért és a szocializmusért” címet viseli a Német Katonai Kiadó által 1985-ben forgalomba hozott, 744 oldal terjedelmű könyv, amelyet Dr. Reinhard Brühl vezérőrnagy irányítása alatt álló hét fős szerzői kollektíva készített. A német Nemzeti Néphadsereg történetét feldolgozó munka látványos vállalkozása az NDK hadtörténeteinek és a német Szocialista Egységpárt Marxizmus Leninizmus Intézete munkatársainak, valamint mindazoknak a tábormokoknak és tiszteknek, akik elősegítették megjelenését. A szerzők azt a feladatot kapták, hogy lehetőleg minél szélesebb olvasóközönséggel ismertessék meg a munkás-paraszt hadseregnek a német forradalmi katonai hagyományokban gyökerező múltját, felállítása és kiépítése körülményeit, és 30 éves fejlődés legfontosabb állomásait és problémáit. A könyv tehát nem csak a katonáknak, hanem az érdeklődő állampolgároknak, elsősorban a fiataloknak készült. Nálunk is hasznos vele megismerkedni mindazoknak, akik a Magyar Néphadsereg történetével foglalkoznak, vagy régóta figyelemmel kísérik fegyverbarátaink életét, eredményeit. A tájékoztató ehhez kíván segítséget nyújtani.

A munka öt fejezetből álló történeti leírásra, s néhány oldalnyi függelékre oszlik, utóbbiból öt oldal a jegyzeteket, egy oldal a felhasznált irodalmat és rövidítéseket, három oldal a tárgymutatót tartalmazza.

Az 1. fejezet „A Nemzeti Néphadsereg alapítása — a fordulat kifejezése a német hadtörténelemben” címet viseli, 72 oldal hosszú, amelyből 33 oldal jut „Történelmi tapasztalatok és tanulságok” címmel a XVI. századtól a felszabadulásig terjedő időszak német munkás-paraszt katonahagyományaira. A következő 20 oldalon a szerzők összefoglalják a Német Demokratikus Köztársaság születésének körül-

ményeit és a Varsói Szerződés aláírását megelőző évek történetét „Kész a munkára és a szocializmus védelmére” címmel. Lényegében mindkét alfejezet az osztályharc eseményeiből, az események logikájából kiindulva a munkás-paraszt hatalom önálló katonapolitikája és a saját fegyveres erő szükségességét igazolja.

Az ötvenes évek első felében lezajlott katonai és politikai események vázlatos ismertetése után 19 oldalon esik szó a Nemzeti Néphadsereg alapításának közvetlen előzményeiről, a „Szoros katonai egységre van szükség” című alfejezetben.

A NSZEP határozatainak közlése mellett tájékoztatást kap az olvasó a „Laktányában összevont népi rendőrség”, a „Légi népi rendőrség” és a „Tengeri népi rendőrség” alakulatainak felállításáról, felszereléséről és tevékenységéről, illetve a pártszervezetek politikai munkájáról, hogy minél több munkásfiatal vállalja a rendőrség kötelékén belül a néphatalom védelmét.

Az alfejezetek olvashatóságát segíti elő a szöveg törése alcímekkel, amelyek inkább jelzőként hatnak, mégis felismerhető bennük a laza kapcsolat a tartalommal. Így a történelmi előzményekkel foglalkozó első alfejezetben belül a következő alcímek találhatók:

„Osztályharc és katonai erő”, amely a Thomas Münzer vezette parasztháborúra utal elsősorban. „A munkásosztálynak szüksége van önálló katonapolitikára” az 1848/49-es német forradalmakat vezeti be. A „modern militarizmus veszély a világra” a Karl Liebknecht és Rosa Luxemburg vezette antimilitarista harcra hívja fel a figyelmet. Az „El-tökélt harc a fasiszmus és a háború ellen” alcím a német ellenállók spanyolországi, otthon és szovjet-német fronton vívott küzdelmeinek kíván emléket állítani, az „Egy egészen új útra kell lépni” alcím pedig a fasiszta állam

összeomlását követő kiábrándulás leírását vezeti be.

Az alfejezeteket tördelő alcímek az egész könyvben megtalálhatók. Összesen száz alcím lefordítása zavarán a Nemzeti Néphadsereg történetének visszadását. A fejezetek és alfejezetek elégséges keretet adnak a fejlődési folyamat megértéséhez, mert a szerzők kevésbé törekedtek a kronológiai sorrendre, mint a tartalom téma szerinti csoportosítására.

A könyv a Nemzeti Néphadsereg történetével a 2. fejezettől kezdve foglalkozik. A hadsereg fejlődésének első szakasza 1956. január 18-án, a honvédelemről szóló törvény elfogadása napján kezdődik és 1961. augusztus 13-áig, az NDK határainak fegyveres lezárásáig tartott. 172 oldal hosszú fejezet foglalja össze az eseményeket „A Nemzeti Néphadsereg kiépítése és vizsgálja 1961. augusztus 13-án” címmel.

A „Fegyverek munkáskézben” címmel kezdődő, 27 oldalnyi alfejezet a népi rendőrség tagjainak és más fiataloknak önkéntes jelentkezését írja le, hogy egy vagy két évet az újonnan felállított hadseregben szolgáljanak. A szerzők kiemelik, hogy a több szakaszban létrehozott fegyvernemek szervezése és felszerelése mellett a politikai vezetés határozottan törekedett a szolgálatot vállalók egzisztenciális biztonságára. Képet adnak továbbá a hadsereg struktúrájáról, a technikáról, a szovjet tanácsadók szerepéről az „Alakulatok és csapatrészek felállítására” című, 30 oldalnyi alfejezetben, majd az „Alkalmasság koalíciós hadsereggé” című és 22 oldal terjedelmű alfejezetben a szovjet hadsereg alakulataival végrehajtott gyakorlatokról, amelyek lehetőséget nyújtottak az első kiképzési eredmények számbavételére.

A „Minden siker erőforrása” című alfejezet a pártirányítás, a politikai munka formáit ismerteti, a „Katonai kezdeményezések” című pedig 19 oldalon a H. Rompe törzsrőmester kezdeményezte szocialista versenymozgalom kibontakozását. A párt- és katonai vezetés felkarolta a kezdeményezést és egységes értékrendszerrel látta el.

„A katonatiszt meggyőződéses szocialista és kiváló katonai specialista” című, 10 oldalnyi alfejezetben a szerzők áttekintést adnak a tisztiképzésről, pontosan megjelölve az egyes iskolák helyét és fő feladatát.

Az ötvenes évek végén új fegyverzet, új haditechnika jelent meg a hadseregben, ami új kiképzési követelményrendszer kialakítását hozta magával. A katonák változatlanul megfelelték a magasabb harcászati igényeinek, amit a sikeres gyakorlatok bizonyítottak. „A kiépítés éveinek vége felé” című alfejezet ezt a folyamatot érzékelteti. Az utolsó részben esik szó a 1961 augusztusi eseményekről, az előkészítéstől a sikeres végrehajtásig „A katonák tettekkel döntenek! Az ultrák nem törnek át!” cím alatt, 21 oldalon keresztül.

A Nemzeti Néphadsereg fejlődésének következő szakasza 1970 októberéig, az NDK-ban megtarott „Fegyverbarátság” elnevezésű hadgyakorlatig tartott, amelyen a mű szerint 7 ország 73 500 katonája (ebből 41 000 a német néphadseregből), 850 harckocsi, 500 repülőgép és több ezer más haditechnikai eszközt állta ki a magasra állított követelmények próbáját.

A 3. fejezet 166 oldal hosszú, s „A Nemzeti Néphadsereg, mint modern szocialista hadsereg kiépítése a hatvanas években” címet viseli. Az előző részhez hasonlóan nyolc alfejezetre oszlik, amelyeknek címei még kevésbé tükrözik a fejlődés menetét, mint a 2. fejezetben, ugyanakkor a tartalom téma szerinti csoportosítása szembetűnőbb.

Az „Együtt védeni, amit együtt termeltünk” című alfejezet a berlini válság hónapjairól és a katonák önkéntes továbbszolgáltatásáról számol be részletesen. A felajánlások és bátor helyállások ismertetésén túl a szerzők tájékoztatják az olvasót 10 000 új párttagfelvétélről a hadseregben, a Politikai Csoportfőnökség Főcsoportfőnökséggé alakulásáról, az új német védelmi törvényről, a hadkötelezettek 1962-es bevonulásáról. „Az új feladatok előtt” című alfejezet a szovjet hadsereg modernizálásával és az új hadászati elvekkel foglalkozik. A „Rakéták földön, vízen, levegőben” című alfejezet ismerteti a hatvanas évek rakétatechnikáját, az irányítási és működési mechanizmust, valamint a Szovjetunióból az NDK-ba szállított új haditechnikát.

„A modern harcra felkészülni” alfejezetben a kiképzést elősegítő pártmunka, a nagyobb teljesítményeket igénylő feladatok, a továbbképzés formái és a szocialista versenymozgalom megemelt követelményei kapnak teret. A szerzők kitérnek arra is, hogy 1963 nyarán a NSZEP Központi Bizottsága ajánlására a katonák tömegesen olvasták el a „Vologdamszki országút” című regényt, és vettek részt nagy aktivitással a politikai kiképzés sorány a könyv mondanivalóját értékelő vitákon.

A „Vizsga a fegyvertestvérek oldalán” című és 23 oldal hosszú alfejezet a „Kvartett 1963” és az „Október vihar 1965” elnevezésű hadgyakorlatok ismertetése mellett arról is tájékoztat, hogy ezekben az években hány kisebb-nagyobb manővert hajtottak végre a NATO tagállamok az NSZK különböző körzeteiben. Az NDK területén megtarott hadgyakorlatok az ellenséges hadászati és hadművelési csapásokra adandó válaszokat próbálták ki teljes sikerrel.

„Az osztályellenségnek semmi lehetőséget” címet viseli a következő alfejezet, amely az amerikai imperializmus által indított vietnami háborút, illetve az ún. „hatnapos” közelkeleti háborút értékeli, és hozza párhuzamba 1968-as cseh eseményekkel. A szerzők nemcsak a szocialista országok testvéri segítségét hangsú-

Iyozzák, hanem az augusztusi napokban riadóztatott NATO erők elleni lépések helyességét is.

„Harci viszonyoknak megfelelően gondolkodni — valóságban kiképezni” című és 23 oldal hosszú alfejezetben a szerzők a gyors lefolyású, modern háború követelményeit ismeretve arra figyelmeztetnek, hogy a csapatoknak az összpontosításokon és az időben végrehajtott meneteken túl határozottabban kell keresniük a harc felvételének lehetőségét. Az idő döntő tényezővé lépett elő, s a német néphadsereg katonái, a páncélos fegyvernemhez tartozók felhívására, a legkülönbözőbb felajánlásokat tették az új követelmények végrehajtásának sikere érdekében. A politikai munkások ugyanakkor arra törekedtek, hogy az alulról jövő kezdeményezéseket összekössék a forradalmi katonai hagyományok ápolásával, ügyelve arra, hogy az egységek és magasabb egységek a körzetükben lezajlott proletármozgalmaknak állítsanak emléket kiképzési, sport és kulturális eredményeikkel. A szerzők példákkal igazolják, hogy a hivatásos és a sorállomány milyen aktivitással vett részt a szocialista versenyben. Külön megemlékeznek arról, hogy az eredmények a politikai tudatosság, a katonai képzettség és a fegyelem erősítése mellett összeszokott harci kollektívák kialakulásához is vezetettek. E mozgalom folytatását jelzi „A lenini évben” című és 23 oldal hosszú alfejezet, amely egy felhívásra adott teljesítményeket foglalja össze. „Számunkra, fiatal szocialisták számára lehetetlen a megnyugvás az elmúlt napok eredményei miatt” jelszó egy újabb kiképzési igény teljesítésére szólított fel, amelynek segítségével az NDK-ban állomásozó szovjet és német alakulatok a fegyverbarátságot még közvetlenebbül kifejező, alegységintű kapcsolatokat építhettek ki, sőt megkezdődhetett egyes alegységek közös kiképzése is

4. „A Nemzeti Néphadsereg harci erejének és harcászati képességének tökéletesítése a hetvenes években” című és 129 oldal terjedelmű fejezet az előző fejezethez hasonlóan elsősorban a tartalom téma szerinti csoportosításával adja vissza a fejlődés menetét. Korszakhatár a NSZEP 1971 tavaszán megtartott VIII. kongresszusa, illetve az 1980 szeptemberében végrehajtott „Fegyverbarátság 80” elnevezésű hadgyakorlat.

„A katonák hozzájárulása a nép jólétéhez” című, 21 oldany alfejezet a hadsereg kongresszusi felkészüléséről, az elért eredményekről és a katonák elkötelezetten politikai hangulatáról számol be. A szerzők büszkén emelik ki, hogy a kongresszus előtt csaknem minden tiszt, minden harmadik tiszthelyettes, illetve polgári alkalmazott, továbbá a sorállomány minden tizedik tagja a párt sorai közé tartozik. Beszámolnak arról is, hogy a kongresszusi felszólalók, a párt vezetői elismerő szavakkal méltatták a tetterős, a szovjet hadsereg és a testvéri had-

seregek elismert partnerévé vált Nemzeti Néphadsereget.

A 2. alfejezet 19 oldal terjedelemben értékeli a hivatásos állománnyal szembeni nagyobb követelmények teljesítését, a csapatéletre való felkészítés módjait és körülményeit, valamint a tiszthelyettes-képzés javításának fontos igényét. Az alfejezet címe: „Nagyobb figyelmet a fiatal tiszteknek és tiszthelyetteseknek”.

A nemzetközi politikai feszültség csökkenése nem téveszthet meg minket, írják a leszerelő katonák az újoncoknak 1973-ban, a harmadik, 35 oldal hosszú és „A harcászati helyzetben nincs engedmény” című alfejezet bevezetőjében. A továbbiakban a szerzők a politikai munka főbb irányainak bemutatása mellett tájékoztatnak a harci-technika fejlődéséről — a NATO államok törekvéseire válaszul —, a változó kiképzési feladatokról és a szocialista versenymozgalomban elért sikerekről.

„Nép és hadsereg kéz a kézben” című, 20 oldany alfejezet az egyes alakulatok és a helyi lakosság közötti, sokrétű kapcsolatot ismerteti. A következő alfejezet a „Katonai osztályfeladat és a harcászati helyzet fokozása” cím alatt a szocialista országok békekezdeményezéseivel szembeállítja a NATO országok fegyverkezési versenyre irányuló törekvéseit, az NSZK hadseregének alakulataival megtartott hadgyakorlatait. Ezek után értékeli a Lengyelország területén lezajlott „Pajzs '76” elnevezésű gyakorlatot és a Nemzeti Néphadsereg kötelekeinek a gyakorlaton felmutatott eredményeit.

„Együtt a földön és az űrben”, hirdeti a következő, 21 oldal hosszú alfejezet, amelyben a IX. pártkongresszus hadseregére vonatkozó megállapításai mellett szó esik a fegyverbarátság ápolásáról a szovjet, a lengyel és a csehszlovák hadsereg alakulataival, végül Sigmund Jähn alezredesnek a szovjet asztronautákkal közösen végrehajtott űrrepüléséről. „Az éleződő osztályharcban a békéért és biztonságért” című, utolsó előtti alfejezet méltatja Erich Honeckernek a hadsereg alakulatainál tett látogatását, majd ismerteti a NATO államoknak az enyhülési folyamat megtorpedozására tett kísérleteit. Az NDK vezetői 1978-ban válaszul törvényt hoztak a honvédelemről, a különböző állami és társadalmi szervek, vállalatok feladatairól. A szerzők a törvény ismertetésén túl beszámolnak arról is, hogy a lakosság megértéssel, politikai érettséggel fogadta a rendelkezéseket. A legújabb haditechnikai eszközök rendszerbe állításáról, az ember és a technika kapcsolatáról ismét tájékoztatást kap az olvasó az alfejezetben.

A „Teljesítmények és megpróbáltatások” című, 17 oldal hosszú rész zárja a hetvenes évekről szóló ismertetést. A hadsereg 1978/79 telén a súlyos, szinte katasztrofális időjárási viszonyok között nagy erővel segítette a gaz-

dasági élet működését, biztosította a közlekedést, mentette az emberek és egész települések javait. A szerzők ezután bemutatják, hogy a katonák miképpen ünnepezték sikereikkel az NDK fennállásának 30. és a Varsói Szerződés aláírásának 25. évfordulóját. Az utolsó oldalak a „Fegyverbarátság '80” elnevezésű hadgyakorlat rövid leírását és értékelését tartalmazzák.

Az „5. a „Szilárdan a szövetségben, kötődve a Nemzeti Néphadsereg békeszolgálatához” című, utolsó fejezet 121 oldalnyi terjedelemben 1984-ig vezet el az olvasót. Ebből 25 oldal „Irány a magasabb követelmények felé” címmel a világpolitikai helyzetet elemzi, és a NSZEP-nek a védelemmel foglalkozó határozatait ismerteti. Végül bemutatja a hadsereg feletti pártirányítás jellemzőit a nyolcvanas években. „Fegyveres szolgálat a Nemzeti Néphadseregben = békeszolgálat” alcím alatt a párt X. kongresszusának politikai hatásairól, a fegyveres erőknél adott feladatok teljesítéséről esik szó. A szerzők befejezésül a „Barátság '82” elnevezésű gyakorlat mindennapjairól adnak áttekintést. Az 1982. december 1-én kezdődő kiképzési év Karl Marx születésének 165. és halálának 100. évfordulójával esett egybe, így a hadseregben belüli munka „Harc pozícióra a Karl Marx évben” jelszó alatt zajlott. Ez az alfejezet 24 oldalon a forradalmi katonai tanítások mai gyakorlatát ismerteti, különös tekintettel a Nemzeti Néphadseregben belüli tudományos és oktatási sikerekre.

A munka utolsó alfejezete „Most igazán igaz: a béke fegyveres biztosítása” cím alatt, 36 oldal terjedelemben elsősorban a nemzetközi imperializmus új agresszív terveivel, s a rá adandó katonai válasszal foglalkozik. A befejező gondolatok a Német Demokratikus Köztársasággal szembeni, a katonákban élő tiszteletet fejezik ki.

A Nemzeti Néphadsereg történetét ismeretterjesztői igénnyel bemutató műben a szerzők igen gazdag és követésre méltóan színes illusztrációs anyaggal irányítják a figyelmet a tartalom lényeges mondanivalóira, egészítik ki a haditechnikáról, felszerelésről szóló szöveges részt olyan ábrákkal, rajzokkal, vagy szervezési sémákkal, amelyek nemcsak a megértést segítik elő, hanem el is kápráztatják az olvasót. A mellékletek közül kiemelkednek a keretbe foglalt, fényképpel illusztrált életrajzok, amelyek a hazai és a nemzetköz munkásmozgalom vezető beosztású politikusait, a Nemzeti Néphadsereg egységeinek nevet adó antifasiszta hősokeket, a ma is vezénylő tábornokokat, mun-

kájukkal hírnevet szerzett tiszteteket, tiszt-helyetteseket, sőt polgári alkalmazottakat mutatnak be. Az olvasó csaknem minden oldalon találkozhat továbbá színes nyomással kiemelt eredeti dokumentumokkal, karikatúrákkal, újságkivonatokkal és fényképekkel, sok-sok fekete-fehér és színes fényképpel, amelyek a harci technikát, a mozgást, a kiképzés és gyakorlatok, a pihenők és ünnepek pillanatait örökítik meg. A gyűjtők is örömmel vehetik kézbe a könyvet, mert minden egyenruhatípust, rendfokozati jelzést, hivatásos és sorállománynak adható kitüntetést kiváló rajzolók adtak vissza tökéletes pontossággal és kitűnő nyomdák sokszorosítottak színelésűszások nélkül, ami nem kis teljesítmény.

A Német Demokratikus Köztársaság több évtizedes története során magasan fejlett országgá vált, belső viszonyai tehát gazdagabbak, sokréteűbbek, bonyolultabbak lettek. A megtett út, az elért eredmények bizonyítják, hogy politikai és gazdasági vezetés alkotó marxista módon, a dialektikus és történelmi materializmus módszereivel közeledett az élet által újra és újra felvetett, objektíve létező ellentmondásokhoz és célszerűen oldotta meg őket.

A Nemzeti Néphadsereg jelenlegi fejlettsége az ország erőfeszítéseinek és a személyi állomány napi munkájának köszönhető. A bonyolult katonai szervezet működése, az emberek tevékenysége feltételezi a belső ellentmondások, sőt konfliktusok, problémák, gondok létezését is. A könyv azonban adós marad felvetésükkel, elemzésükkel és a megoldásokból levezethető tapasztalatok közlésével. Agitativ-propagandisztikus leírásnak hat inkább, a Nemzeti Néphadsereg ismeretterjesztői szinten közreadott vázlatos történetének, mint tudományos igényű vállalkozásnak. A magyar olvasó számára szokatlan az a mód, amely a történelmi fejlődést sikerről-sikerre haladó mozgásnak ábrázolja, amely az embereket — akik a történelmet maguk csinálják — kizárólagosan pozitív jellemvonásúaknak tartja. Szokatlanok az egy és ugyanazon gondolatot más-más formában megfogalmazott jelszavak és a változó elnevezésű ismétlődő mozgalmak.

A könyv ismeretterjesztői szinten megírt és meghökkentően magas nivójú illusztrációkkal ellátott munka. Jó lenne tudni, hogy a lakosság mintegy felét kitevő fiatal, kritikus nemzedékek hogyan fogadták a kiadványt. A tartalom, vagy a színek élménye okozott e nagyobb örömet nekik?

Bencze László